

Лук'янов О.Л.,

аспірант,

Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

БРИГАДА ОПЕРАТИВНОГО ВТРУЧАННЯ: НОВА ВІХА МИРОТВОРЧОСТІ ООН

Динаміка розвитку сучасних конфліктів змушує міжнародне співтовариство до пошуку більш ефективних форм підтримання миру, навіть якщо вони суперечать усталеній практиці в цій галузі. Одним з останніх прикладів таких суперечливих рішень є створення у складі місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго (колишня MONUC, нинішня MONUSCO, рос. «МООНСДРК») бригади оперативного втручання. «задача которой будет состоять в нейтрализации вооруженных групп, как это изложено в пункте 12(b) ниже» [1, п.9]. Для нейтралізації таких озброєних груп MONUSCO отримало повноваження вести цільові наступальні операції з використанням бригади оперативного втручання, або самостійно, або за участі збройних сил Конго [1, п.12]

Протягом всього часу існування MONUC/MONUSCO миротворці ООН в країні піддавалися нищівній критиці за нездатність, а інколи – небажання надійно захистити цивільне населення від загрози з боку незаконних збройних формувань. Останньою краплею стали дії сил ООН у другій половині 2012 р. в ході повстання «Руху 23 березня» («М23»), коли Збройні сили ДРК не вчинили воякам М23 скільки-небудь серйозного опору. Деякі підрозділи

MONUSCO діяли проти M23¹, однак місія не зважилася на облогу міста Гома. ООН зробила висновки з цих подій, і у пізнішій підписаній мирній угоді було закріплено положення про створення бригади оперативного втручання [3]

В доповіді, яка окреслила загальні засади діяльності нової бригади, Генеральний секретар зазначив: «Эта бригада, действующая под непосредственным оперативным началом Командующего Силами МООНСДРК бок о бок с другими бригадами МООНСДРК в восточной части Демократической Республики Конго, будет выполнять связанные с принуждением к миру задачи предотвращения увеличения численности вооруженных групп, их нейтрализации и разоружения...» [4, п.60]. До складу бригади, за задумом Генерального секретаря, мали увійти підрозділи піхоти, спеціального призначення, артилерії, зв'язку та підтримки, також вона покладалася б на додатково виділені вертольоти і технічні засоби розвідки [4, п.61]. Резолюцією 2098 (2013) Рада Безпеки схвалила створення бригади оперативного втручання MONUSCO.

Очевидною є схожість нової бригади із згаданими ще 1992 року в доповіді «Порядок денний для миру» «частинами примусу до миру». Бутрос Бутрос-Галі пропонував створити такі частини не реагування на акт агресії (як у випадку з наданням сил за статтею 43 Статуту ООН), а як тимчасовий захід згідно статті 40 Статуту для відновлення і підтриманні припинення вогню – тоді, коли ці завдання виходять за рамки місії сил із підтримання миру. Порівняно із силами підтримання миру дані частини були б краще озброєні і навчені. Планувалося їх розгортання із санкції Ради Безпеки під командуванням Генерального секретаря [5, п.44]. З точки зору автора бригада оперативного втручання MONUSCO відповідає майже всім перерахованим ознакам за винятком ознаки доступності «за викликом» і ознаки неналежності до сил підтримання миру. Ознака доступності «за викликом» передбачала б завчасну підготовку бригади «в мирний час» з метою направлення її в зону конфлікту тоді, коли в цьому виникне необхідність, але наразі така підготовка була неможливою – рішення про утворення бригади приймалося не заздалегідь, а вже після погіршення ситуації з без-

¹ Зокрема, українські бойові вертольоти зі складу MONUSCO здійснили проти M23 17 бойових вильотів, витративши 500 реактивних снарядів та 4 керовані ракети.

пекою. Щодо ознаки неналежності до сил підтримання миру, то чи настільки важлива адміністративна належність військової частини, якщо її *modus operandi* при цьому не змінюється? Тож автор схильний вважати, що Пан Гі Мун фактично дав «зелене світло» концепції Бутроса Бутрос-Галі.

Ставлення до нової ініціативи є достатньо обережним. При обговоренні даного рішення представник Гватемали у Раді Безпеки висловив думку, що варто було б не включати бригаду оперативного реагування в MONUSCO, а надати їй окремий статус та окремий мандат [6, с.4]. Така позиція заслуговує на увагу, адже тепер правове становище MONUSCO певною мірою розмите. Чи є бригада стороною у внутрішньодержавному конфлікті? Чи не зробить участь частини MONUSCO у конфлікті стороною конфлікту всю місію? Можливою є точка зору, що оскільки бригада перебуває під командуванням Командувача Сил MONUSCO, вся місія є стороною у конфлікті і правомірною мішенню для сил опозиції. З іншого боку, можна відрізнати особовий склад бригади від інших частин MONUSCO [7, с.2]. Втім автор сумнівається у бажанні конголезьких повстанців це робити. Отже, хоч відповідь бригади бойовикам, скоріш за все, буде жорсткою, регулярним військам MONUSCO **також слід бути готовими рішуче протистояти нападам** [8, с.10].

Представники Пакистану і Китаю підкреслили, що дане рішення не має стати прецедентом [6, с.7, 9] (а якщо невдоволені відходом від принципів миротворчості Пакистан і Індія скоротять кількість своїх «блакитних шоломів», ООН може зіткнутися із суттєвою нестачею військ [8, с.7].). Представник Франції акцентував увагу на дотриманні при здійсненні бригадою операцій прав людини та норм міжнародного гуманітарного права [6, с.11]. Вочевидь, поки що ООН не готова до широкого застосування таких частин і не планує поширювати подібну практику на інші місії. Приміром, розробляючи можливості розгортання миротворчої операції ООН в Малі, Генеральний секретар неодноразово отримував пропозиції поставити перед місією ООН завдання ведення бойових операцій проти терористів та екстремістів. Генеральний секретар зазначив, що у ООН відсутні можливості для стратегічного керівництва такими операціями, а її миротворці зазвичай не мають необхідної

підготовки, спорядження та досвіду. Крім того, дані дії знаходяться за межами доктрини миротворчості. Сумнівною також видається здатність Організації нести втрати, цілком можливі для таких бойових операцій. Відповідно, Генеральний секретар виключив таку можливість: варіант, запропонований ним для Малі, полягає у створенні місії ООН із стандартним мандатом «жорсткої миротворчості» поряд із паралельними силами для ведення великомасштабних бойових і антитерористичних дій, спеціальних операцій та надання підтримки за межами мандату ООН [8, п.п.69, 70, 78].

12 вересня 2013 р. заступник Генерального Секретаря ООН з миротворчих операцій Ерве Ладсус позитивно оцінив в т.ч. і бойову діяльність бригади оперативного втручання: за його словами, М23 понесли втрати та очевидно «зализують рани», а MONUSCO посилила свої позиції. Проте поки що зарано робити далекосяжні висновки із настільки складного та чутливого питання. Чи будуть створені частини оперативного втручання в інших місіях ООН, чи рішення по бригаді MONUSCO залишиться прийнятим «в порядку виключення і без створення прецедента или нанесення якого-либо ущерба согласованным принципам поддержания мира» [1, п.9], покаже лише практика.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Документ ООН S/RES/2098 (російський текст)
2. Goma: M23 rebels capture DR Congo city // Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-20405739>
3. DR Congo: African leaders sign peace deal // Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21563949>
4. Документ ООН S/2013/119 (російський текст)
5. Документ ООН A/47/277 – S/24111 (російський текст)
6. Документ ООН S/PV.6943 (російський текст)
7. B. Oswald. The Security Council and the Intervention Brigade: Some Legal Issues // Електронний ресурс. Режим доступу http://www.asil.org/sites/default/files/insight130606_0.pdf
8. P. Cammaert, F. Blyth. The UN Intervention Brigade in the Democratic Republic of the Congo // Електронний ресурс. Режим доступу http://www.ipinst.org/media/pdf/publications/ipi_e_pub_un_intervention_brigade_rev.pdf
9. Документ ООН S/2013/189 (російський текст)
10. UN missions in Africa making progress on new challenges, says UN peacekeeping chief // Електронний ресурс. Режим доступу <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=45834#.UnGtEfnJS8o>